

JEDU LI ENGLEZI »VRUĆE PSE«? — ENGLESKO-HRVATSKOSRPSKI
RJEČNICI OPŠTE NAMJENE I CIVILIZACIJSKI KONTEKST

UDK 801.3:801.316:001.4

Samuel Martin je pisao da dvojezični rječnik treba da bude »koncizan, ali i iscrpan istovremeno; velikih, ali ne i prevelikih zahtjeva; lingvistički primjeren i jednom i drugom jeziku, kao i neopterećen nepotrebnim detaljima«.¹ Očigledno su zahtjevi koji se postavljaju pred sastavljača dvojezičnog rječnika veoma brojni i raznovrsni. Poseban su problem nepodudarnosti koje se javljaju u jednom dijelu leksičkog korpusa usljed raznolikosti civilizacijskih konteksta, koji nije mimoišao ni sastavljače englesko-srpsko-hrvatskih rječnika opšte namjene (budući da se radi o dva jezika ponikla u veoma različitim civilizacijskim kontekstima, ali koja su bivala i bivaju u kontaktu). Ne treba prenebregnuti ni dodatne razlike između britanskog i američkog varijeteta, što jezički mozaik čini još složenijim i još više otežava rad leksikografa u nastojanju da leksičke jedinice engleskog jezika koordinira sa leksičkim jedinicama srpskohrvatskog jezika koje su im ekvivalentne po značenju. Često puta u jeziku na koji se prevodi (u ovom slučaju srpskohrvatski) ne postoji precizan ekvivalent, i tada treba da se postigne što veća preciznost definicije, ali da se i što potpunije pokaže puni opus leksičke jedinice.

Za razlike koje se javljaju na nivou leksike tih dvaju jezika bi bilo moguće pronaći zadovoljavajuća objašnjenja, ali je to nešto što ostaje izvan područja interesovanja sastavljača rječnika opšte namjene. Njega isključivo interesuje neistorijski aspekt, između ostalog kako se podudarnost, odnosno nepodudarnost u civilizacijskim kontekstima odražava na leksičkom korpusu dvaju jezika.

Razvoj srpskohrvatskog i engleskog jezika tekao je većim dijelom njihove pisane istorije bez međusobnih kontakata, što se ne bi moglo reći za posljednje decenije. Poplava engleskih posuđenica u srpskohrvatskom jeziku novijeg je datuma.

I. Upoređujući ukupan leksički korpus engleskog jezika sa srpskohrvatskim, očigledno je da postoji osnovno leksičko jedinstvo (što i nije neobično jer se radi o pripadnicima iste porodice jezika) u tzv. baznom fondu:

(a) Sličnost u leksičkom obilježavanju uočljiva je kod kategorije zamjenica, brojeva (*one/jedan, two/dva, ten/deset, hundred/sto*), pridjeva (poput: *big/velik, long/dugačak, small/malen, hot/vruć*), imenica kojima se obilježava najuže rodbinsko srodstvo (*mother/mati, father/otac, son/sin, sister/sestra*), dijelovi tijela, događaji i predmeti u prirodi (*rain/kiša, stone/kamen, star/zvijezda*), aktivnosti (*see/vidjeti, hear/čuti, come/doći, give/dati*).

(b) Jednoznačna relacija povremeno se ruši čak i u ovom dijelu korpusa. Ne postoji potpuna simetrija forme i značenja. Na primjer:

¹ Martin, S. *Selection and Presentation of Ready Equivalents in a Translation Dictionary*, u: HOSEHOLDER, F. SAPORTA, S. (eds.), *Problems in Lexicography*, Indiana University, 1962, str. 153.

finger —
toe — | —prst

time —
tense — | —vrijeme
weather —

Ovo je naročito uočljivo kod registra vezanog za rodbinsku terminologiju:

<i>aunt</i> —	B: tetka, strina, ujna	<i>uncle</i> —	B: stric, ujak, teća
	D: tetka, strina		D: ujak, stric
	F: tetka, ujna, strina ²		F: ujak, stric

Interesantna je činjenica da je savremeni engleski osiromašen u ovom registru u poređenju sa jezikom otprije desetak vjekova kada je imao načina da funkcionalnije izrazi distinkcije poput: *modriže* (majčina sestra), *štedera* (očev brat), *brošordohter* (bratinica), *brošorsunu* (bratić), *sweostorsunu* (sestrić) i sl. Zamjena sa francuskim *aunt*, *uncle*, *niece* i *nephew* značila je samo jezičko osiromašenje. Čak će s vremenom i

niece — B: bratanica, nećaka, sestričina, sinovica, zaovičina
D: nećakinja
F: nećakinja

nephew — B: bratanac, nećak, sestrić, sinovac, zaovčić
D: nećak
F: nećak

suziti svoja prijašnja značenja iz latinskoga i starofrancuskoga, kada su uz današnja značenja imali i značenje »unuk«, odnosno »unuka«.

(c) Preuzimajući elemente anglosaksonske civilizacije, naš jezik je najčešće preuzimao i izvorne termine, sa neophodnom fonološkom i morfološkom adaptacijom:

band/bend
blues/bluz
disco/disko
disk jockey/disk-džokej
punk/pank
rock 'n roll/rokenrol
teenager/tinejdžer
twist/tvist
walkman/vokmen (iako je sam izum japanski).

»Hamburger« je u početku mogao regionalno biti čak i »pljeskavica«, ali je očigledno sve više »hamburger«. »Hot dogs« nikada nisu bili »vrući psi« (za razliku, npr., od frankokanadskog koji ih je prihvatio kao *chiens chauds*. Za takvo preinačavanje postoje dovoljno jaki istorijski razlozi, jer je termin iskovan zbog sličnosti malih frankfurtera sa »jazavčarom« — *dachshund* (heisz hund!), po uzoru na koji je iskivano englesko *hot dog* (*hund* »hound« je u međuvremenu već bio suzio svoje opšte značenje u »hrta«, da bi bio zamijenjen sa *dog*).

(d) Pri preuzimanju elemenata anglosaksonske civilizacije u našem se jeziku povremeno javljaju dubleti:

² U radu se koriste ove skraćenice:

B za Benson, M., *Englesko-srpskohrvatski rečnik*, Beograd, 1982.

D za Drvodelić M., *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik* Zagreb, 1981.

F za Filipović, R., *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*, Zagreb, 1980.

Ms. — B: (neologizam: Miss or Mrs.) gospođica, gospođa
D: naslov koji (umjesto Mrs. odn. Miss) upotrebljavaju za sebe
women's libbers

F: Ø

brunch — B: Ø
D: (A sl) kasni doručak (umjesto ručka)
F: (coll) prijepodnevi obrok, obilat kasni zajutrak (umjesto
doručka i ručka, riječ sastavljena od *breakfast* i *lunch*)

drive-in — B: bioskop, restoran (pod otvorenim nebom) u koji se ulazi
automobilom
D: (A) restauracija (kino, banka itd.) u koju se ulazi automoto
(i ostaje u njemu)

F: Ø

U novinskih napisima »drive-in« javljao se i kao »bioskop za automobile pod
otvorenim nebom«.

sit-in — B: demonstracija pri kojoj demonstranti zauzimaju neko mje
D: (A) demonstracija protiv segregacije (sjedanjem u lokale
bijelce i drugdje)

Imajući u vidu izrazite nepodudarnosti u određenim područjima življe-
nja između anglosaksonskih sredina i naše, razumljivo je koliko je veliki
problem za leksikografe (za prevodioce možda i veći) terminologija vezana
za školski sistem. Kolika je adekvatnost britanskih i američkih *infant, pri-
mary/elementary, secondary high, grammar, comprehensive, vocational/juni-
or high schools* i naše osnovne i srednje usmjerene škole? Nije lako naći ni
prave ekvivalente na relaciji: *učitelj, nastavnik, profesor (nastavnik razredne
nastave) i teacher, professor*. Kako naći tačne ekvivalente i u nazivima aka-
demskih zvanja kada ona nisu ujednačena ni na nivou cijele zemlje, pa otuda,
vjerovatno, i neke neujednačenosti u citiranim rječnicima (ne smije se zabo-
raviti i da su neki rječnici u osnovi *britanski engleski-srpskohrvatski*, a drugi
američki engleski-srpskohrvatski, pa bi rječnici gotovo trebalo da imaju dvije
lijeve kao i više desnih strana).

Američka akademska zvanja:

instructor — B: lektor, docent
D: nastavnik, instruktor
F: US univ lektor

assistant professor — B: docent
D: (A univ) docent
F: docent

associate professor — B: vanredni profesor
D: (A univ) izvanredni profesor
F: izvanredni profesor

full professor — B: redovni profesor
D: Ø
F: redovni profesor

Izvsjesne nedosljednosti javljaju se u obilježavanju britanskih akademskih
zvanja:

assistant lecturer — B: Ø
D: (E univ) asistent
F: Ø

<i>lecturer</i> —	B: predavač D: (E univ) docent, predavač, lektor F: docent
<i>senior lecturer</i> —	B: Ø D: docent F: Ø
<i>reader</i> —	B: Br. docent, vanredni (izvanredni) profesor D: (E univ) izvanredni profesor, lektor F: univ docent, profesor

Ne zaboravljajući ni za trenutak kako je složen i mukotrpan leksikografski posao i kako je u odnosu prema tempu kojim se dešavaju promjene u leksici (naročito engleskog jezika) teško načiniti rječnik koji bi, u granicama mogućnosti, korektno oslikao leksičko stanje, treba istaći vrijedne doprinose leksikografiji u posljednje dvije godine objavljivanjem desetog, dopunjenog izdanja »Englesko-hrvatskog ili srpskog rječnika« u redakciji R. Filipovića, kao i u pravom smislu osvježeno šesto izdanje, sa dopunama Ž. Bujasa, »Englesko-hrvatskog ili srpskog rječnika« te Bensonov Rečnik iz 1982.

Neprocjenjiva ju kulturna i praktična vrijednost takvih rječnika za društvo uopšte i, prije svega, za sve one koji se bave prevodnjem u bilo kojoj formi. I treba uvijek na umu imati da leksikograf pri obradi odrednica mora ostati strogo u granicama datih formi, dok je sloboda prevodioca znatno veća. Ali ne treba zaboraviti da leksikograf prevodiocu često daje ključ da bi došao do te »slobode«.

DO THE ENGLISH EAT »VRUĆE PSE« (HOT DOGS)? — ENGLISH-SERBO-CROATIAN GENERAL DICTIONARIES AND INTERCULTURAL RELATIONS

Summary

The task of a lexicographer (as Zgusta put it) is »to coordinate with the lexical units of one language those lexical units of another language which are equivalent in their lexical meaning.« Most of the time this is possible, but equivalents are not always ready at hand in the target language. Many English words, for example, will need a descriptive statement in Serbo-Croatian, instead of an equivalent. Numerous loanwords have been borrowed from English, due to cultural contacts between the two languages, but all of them have not been integrated in the same manner and to the same degree (cf. *rock 'n roll*, *punk*, *chewing gum*, *self-service* with *rokenrol*, *pank*, *žvakaća guma*, *samoposluga*. What is to be done with *Ms*, *drive-in*, *brunch*, etc?). The paper deals with similarities and differences between English and Serbo-Croatian lexical corpus that have arisen from similarities and differences between the two cultures. The illustrations are taken from the latest editions of English-Serbo-Croatian general dictionaries (Benson, 1982., Drvodelić, 1981, Filipović, 1980.).